

ЧИТАЛИЩЕ

ПОВРЪМЕННО СПИСАНИЕ

(Излѣзва дважди въ мѣсеца).

СЛАВЕНСКЫЯТЪ СВѢТЪ.

ОТЪ

Louis Leger.

Южнитѣ Славени и тѣхната литература.

I.

Името на Южнитѣ Славени има двѣ различни значенія: въ ограниченъ смисълъ то неознава освѣнь Хърватитѣ и Сърбитѣ; въ широкъ смисълъ обнема Българитѣ, Сърбитѣ, Хърватитѣ и Словенцитѣ. Четиритѣ тѣзи народи, за които ни е думата, разиствуваатъ по языкѣтъ, по вѣржтѣ, по исторіјжтѣ. При всичко това обаче географическото положеніе, идеята за еднѣ солидарность моралнѣ, политическѣ (1) и литературнѣ съста-

(1) Тука ся лѣже почтенныйтѣ авторѣ. Таквазѣ идеѣж, идеѣж за политическѣ солидарность не може да съществува днесъ между веитѣ Славени. Днесъ, повече отъ всякога, Славенскитѣ народи сѣ разединени и ся мразятъ едни-други. Не може такожде да ся докаже че съществува между тѣхъ и идея за литературна солидарность.

вляватъ между тѣхъ вижтрѣшны свръзки. Сборътъ на тѣхнытѣ литературы може да ся нарече литература Югославянска, както бы могло, безъ никоѣж заднѣж мысль за панславизмъ политическы или други, да ся нарече, благодареніе на еднѣ фигурѣ отъ риторикѣтѣ, славенскѣ литература сборътъ на всичкытѣ славенскы литературы.

Спорѣдъ найвѣрнытѣ статистики бройтъ на южнытѣ Славены възлѣзва на дванадесетъ милліона отъ които Сърби и Хърваты отъ четири до петъ милліона, Словенцы единъ милліонъ и двѣсте хыляды; Българи повече отъ петъ милліона. Сърбитѣ и Хърватитѣ, при всичкѣтѣ разликѣ на азбукытѣ и на діалектытѣ имъ, не говорятъ въ сѣщностъ освѣнъ единъ и тойже языкъ: Словенцытѣ говорятъ языкъ смѣсенъ отъ діалектытѣ на южнытѣ Славены и на сѣвернытѣ. Българитѣ си иматъ свой особенъ языкъ. Югославенскытѣ народи занимаватъ едно пространство твърдѣ обширно. Отъ Горицѣ на Темшваръ на Сѣверъ, отъ Антивари до Солунъ на Югъ, тѣ обыватъ корытата на Савѣ, Дравѣ, долнѣтъ Дунавѣ, Алпытѣ и Балкана.

Тѣ населяватъ Истріѣ, Карниоліѣ, еднѣ часть отъ Каринтіѣ и отъ Щиріѣ, Кроаціѣ, Далмаціѣ, Слѣвоніѣ съ Войнишкытѣ ѣ границы, еднѣ часть отъ Банѣтъ, Княжеството Сърбіѣ, Боснѣ, Ерцеговинѣ, Чернѣ-Горѣ, Българіѣ. Тѣ сѣ съпрѣдѣлни съ Италиѣнцытѣ, Нѣмцытѣ, Маджарытѣ, Турцытѣ, Гърцытѣ и съ Албанцытѣ. Мѣстото що занимаватъ тѣ въ Исторіѣтѣ не отговаря на тѣхното землено пространство. Но тѣхната исторіѣ не ни е позната толкозъ добрѣ, колкото исторіѣтѣ на тѣхнытѣ сѣсѣды, зарадъ туй не трѣба да ги осѣждамы поради нашето незнаніе.

Около епохѣтѣ на паданіето на Римското царство Славенитѣ ся явяватъ по край Дунава, и наченватъ да завладѣватъ мѣстата населены до тогазъ отъ Тракоиллирійскытѣ народы и отъ Гърцытѣ. Може бы археологическытѣ и етнографическытѣ издырванія ще покажѣтъ за малко врѣме че тѣ сѣ ся намирали по тѣзъ стрѣны еще въ постарытѣ врѣмена. Вѣрното е че въ четвъртый вѣкъ, ный ги виждамы вече да ся бѣжѣтъ сръщу Гот-

тытъ, че малко по късно тѣ ся явяватъ въ войскытъ на Атила и на Византійскытъ Императоры. Може да ся докаже че Юстинианъ бѣше Славенинъ: роденъ въ Далмаціѣ, той ся выкаше Управда (verité), и туй име, наистинѣ прѣдсказателно за единъ законодатель, отговаря напълно на Латинското Юстинианъ (Justinianus). Тутака Славенитѣ не сѣ благодарятъ на еднѣ второстепеннѣ ролѣ, тѣ завладѣватъ двѣтъ Мизіи, и името на Славинѣ дадено отъ съврѣмenniцытъ на еднѣ часть отъ древнѣ Македонѣ, доказва че Источната Имперія ся е видѣла задължена да смѣта на едно съ тѣхъ.

Около шестый вѣкъ, други Славени, изгонени отъ Аварытъ, ся установяватъ въ Панонѣ, дѣто може бы тѣ намѣрихъ колоніи отъ своето племе. Отъ тѣхъ произхожда словенскытъ народъ (Словенцытъ-Словацытъ). Раздѣлены на племена, както почти вситѣ славенскы народи, Словенцытъ лесно быдохъ подчинени, найнапрѣдъ отъ Аварытъ, послѣ отъ Франкытъ. Уплашенъ отъ повторителнытъ нашествія на Аварытъ, Императоръ Ираклій, въ началото на седмый вѣкъ, повыква на помощъ Хърватытъ и Сърбытъ, които бѣхъ ся установили по онуй врѣме кждѣ Карпатскытъ планини, като имъ устѣпя и земи около Савѣ и Дунава; той направя отъ тѣхъ единъ видъ славенскы маршъ противъ Аварытъ.

Ближни по происхожденіето и по языка, двата народа направятъ демократически и федеративны държавы подъ върховнѣтъ власть на Византѣ. Тѣи, щомъ ся появихъ въ Европѣ тѣ ся показватъ като защитницы на Христіанството противъ варварскытъ му тогазы гонители. Тѣзи благороднѣ ролѣ тѣ увардватъ до сществуваніето на исторіѣтъ имъ, тѣ іхъ слѣдватъ и до днесъ; но тѣхната твърдѣ либерална организація достигва, по злощастіе, до анархіѣтъ която изложи на опасность развитіето на народностѣтъ имъ. Напраздно въ седмый вѣкъ кнезь Само ся опытва да съедини съотечественныцытъ си противъ Франкытъ, той не сполучи. Найпослѣ единъ *Туранійскы* народъ дохожда и основава първѣтъ силнѣ държавѣ у Славенытъ; тозы народъ е Българскытъ. Българытъ като дохождатъ отъ кѣмъ странытъ на Черно море нахѣлтватъ у Славенытъ въ Македонѣ; тѣ

скоро ся слѣвать съ тѣхъ и приѣмать тѣхныйтъ языкъ. Отъ смѣшеніето на двата народа, ражда сѣ българското царство, което прѣзь разны промѣненія, трая до битвѣтъ при Никополь (1396), и между славнытъ свои царѣ брѣи: царь Симеона, Ясена, благородныйтъ и славныйтъ въ византійскѣтъ хроникѣ Ясень, когото българскийтъ народъ и днесъ еще забравя и не ще го забрави додѣто свѣтътъ сѣществува.

Сърбското царство ся устрои послѣ единъ дълъгъ періодъ отъ ражданіето си подъ династіѣтъ на Неемана. То дава¹ на Сърбіѣ седмь кралѣ и два царѣ, отъ които най-знаменитыйтъ, Стефанъ Душанъ, побѣдитель и законодатель, може да ся нарече Карлъ Великий на Истокъ. Паднѣло на 1389 на Косово поле заедно съ Лазаря, то ся възобновява отъ Карагеоргіевцытъ въ началото на деветнадесетый вѣкъ. Сърбското днешне княжество припознава върховнѣтъ власть на Султанътъ (1).

Отъ всичкитъ славенскы народы на югъ само Черногора не ся е подчинявала на другъ народъ; Черногорцытъ и до днесъ вардятъ своѣтъ независимость и не припознаватъ никоѣж чуждѣ власть за върховнѣ надъ себе си.

Кроація, поради сѣбѣдството си съ Нѣмцытъ и съ Маджарытъ, става и тя независима държава. Тя ся обрѣща въ христіанството много рано.

Въ единадесетыйтъ вѣкъ, князь Звономиръ приѣма отъ Палѣтъ царскѣтъ коронѣ. Хърватската държава не е, както може да си въображавать нѣкои, сбирщина отъ много варварскы чѣты не навыкнѣли на дисциплинѣ; тя е една държава организирана съ еднѣ Герархіѣ гражданскѣ и черковнѣ. Тя ако и да заема на Римскѣтъ имперіѣ или на Нѣмскѣтъ еднѣ часть отъ своѣтъ конституціѣ, варди обаче и днесъ идеи демократическы и либералны, толкозь обычны на славенското племе: Славенитѣ, казва Тацитѣ, вижда ся всякога прѣд-

(1) Авторътъ тука между другото бута и тѣзи думы: «Сърбското Княжество е гордость-та и надъждата на южнытъ Славены.» Азъ прѣдпочетохъ да ги изоставѣмъ, защото незнамъ до колко тѣ можѣтъ да бѣдѣтъ положителны и каквѣ важность можѣтъ да иматъ. Тѣжко и горко на южнытъ Славены, ако смѣтатъ на Сърбіѣ и ако на неѣ ся надѣватъ!

почитатъ опасноститѣ на свободжтѣ отъ безопасноститѣ на робството. Прѣстолътъ е наследственъ на царствующитѣ фамиліи, но народътъ варди своето право за избираніе. Еще въ десетый вѣкъ Хърватскитѣ кнезове бѣхж пріели, кога отъ Византиіж, кога отъ Западъ, своіжж царскж титлж. Звономиръ сж пріима направо отъ Папжтж; той ся коронясва на 1076 въ Спалато отъ владыката и пріима знамето и копіето на св. Петра. Около господарьтъ ся събиратъ не както у Нѣмцитѣ, ратницитѣ, но притѣжателитѣ на земи, *Властелинитѣ*. Господарьтъ си има свой палатъ, свои высоки сановници, палатникъ, канцлеръ, маіордомъ, щитоносецъ. Има си княжескы приходы. Той живѣе постоянно въ Бѣлградъ (Заравеккія днесъ), въ Далмацііж. Главнитѣ сѣдници на мѣстото ся наричатъ *Банове*, *Жюпани*, *Стотници*; тѣ управляватъ областитѣ снабдени съ еднж широкж автономііж. Народны събранія рѣшаватъ голѣмытѣ и спорнытѣ въпросы на мира и на войнжтж или за издаваніе законы. Областнытѣ и муниципалнытѣ събранія разгледватъ и начертаватъ внѣтрѣшнытѣ въпросы. Робството у тѣхъ е непознато. Кирьтъ има за началникъ Владыкжтж отъ Спалато, който е владыка на Далмацііж и на Кроацііж. Тя ся наслаждава съ едно законно вліяніе и посвѣщава своитѣ грижи за въспытаніето на народътъ.

Въ началото на дванадесетыйтъ вѣкъ, при унищоженіето на народнжтж династііж, коронжтж прѣминува възъ главжтж на Унгарскыйтъ царь, но актътъ на коронясваніето опрѣдѣлява именно свободноститѣ на Кроацііж: нѣма друго между двѣтѣ държавы освѣнъ едно лично съединеніе; върху туй начало ся основава публичното право на Кроацііж. Отъ тогазъ ако и да изгубва своіжтж сценж въ исторііжтж, но Кроація не прѣстанва да играе тамъ своіжтж ролиж. Както Полша и Бохемія на сѣверъ, тя е на югъ прѣдняя стража на Европж срѣщу нападеніето на непріятелитѣ, тя е оградата на Христіанството противъ гонителитѣ му: *Anta murale Europe contra imuranisimum nominis shristiani hosten*. Слѣдъ като воюва въ началото противъ Аварытѣ и като отблъснува Татарытѣ, тя ще воюва непрѣстан-

но и противъ други врагове; тя ще направи прѣпорѣцѣтъ на непріятельтъ да плува върху стенитъ на Буда, но не върху стенитъ на Загребъ.

Далмація пада въ рѣцѣтъ на Венеціанитѣ; но Рагуза, Славенската Венеція, увардва своѣйтѣ независимостъ, и става цвѣтуще пристанище на търговіѣтъ, на книжевността и на художествата.

Дѣйствително да сѣди человекъ споредъ туй бързо промѣненіе, сѣдбата на Славенитѣ отъ югъ не е била честита; но трѣба да си припомнимъ всичкитѣ зрѣлица противъ които тѣ имахъ да воюватъ. Тѣ сѣ виждали да нападатъ върху имъ едни слѣдъ други Франкитѣ, Италианцитѣ, Маджаритѣ, Гърцитѣ, Татаритѣ, Османлитѣ. Не имъ ли е трѣбало една голѣмѣ живостъ за да противостоѣтъ срѣщу нападателитѣ силѣ на непріатели толкозъ разны и толкозъ страшны? Не е ли достойно за забѣлзваніе че въ обстоятелства толкозъ трудны тѣ можихъ да развѣятъ едно образование народно и да си създадѣтъ едно мѣсто, смиренно, несумѣнно, но постоянно между Европейскитѣ народы?

II.

Отъ вситѣ Югославенскы народы българскыйтъ народъ днесъ ся намира въ най жалостно положеніе. Но тозъ народъ е былъ прѣдтечата и просвѣтителтъ на вситѣ други Славенскы народы. Градътъ Солунъ е който роди, въ деветый вѣкъ, двоцата Славенскы апостола, Кирилла и Методія, за да просвѣтѣтъ Великѣ Моравіѣ и всичкыйтъ Славенскый свѣтъ; на българскый языкъ ся прѣведе найнапрѣдъ Св. Писаніе. До тогызъ Славенитѣ нѣмахъ другѣ литературѣ освѣн голѣмого съкровище на народнитѣ имъ пѣсни. Кирилъ и Методій измыслятъ еднѣ азбукѣ: вкарватъ Славенскыйтъ языкъ въ литературныйтъ животъ. Тѣ и тѣхнитѣ ученицы сѣтавятъ едно голѣмо число религіозны книги. Тѣзъ црковна книжевностъ намира единъ просвѣтенъ покровитель въ лицето на Симеона, първыйтъ българскый царь, който самъ занимава почетно мѣсто между Славенскитѣ писатели. Слѣдъ него появявася въ Българіѣ еднѣ секта, сектата на Богомилитѣ, която станѣ причина да

ся основе една обширна и достозабължителна литература, литературата отъ книгитѣ наричаны *Апокрифійски*. Богомитѣ смѣвахъ съ Христіанскѣтъ догмѣ доктринѣтъ Манихейски и прѣданіята изображени отъ язическѣтъ митологіѣ; тѣхнитѣ книги не сѣ помалко драгоцѣнни за българскѣтъ и за Славенскѣтъ въобще черковнѣ исторіѣ, отъ колкото изученіето на Славенскитѣ басни и на Гръковизантійскѣтъ книжевность. Въ тѣхъ ся намиратъ героитѣ на толкозъ епически циклы въ срѣднитѣ вѣкове: Александръ, Соломонъ, побѣдителитѣ на Тройѣ. Критиката е забължлила интересантни сближаванія мѣжду книгитѣ Апокрифійски и пѣснитѣ Сърбски и Български. Жално че по голѣмата частъ отъ тѣхъ не сѣ още обнародвани.

Наскоро послѣ Кырилла и Методія, появяватъ ся у Славянитѣ на югъ двѣ азбуки. Едната, наричана, *Кыриллица*, и по извѣстната, развива ся у Българитѣ; другата, наричана *Глаголица*, процвѣтѣва у Хърватитѣ и у Словенцитѣ. Това е въ употрѣбеніе още и до днесъ въ Далмаціѣ.

Отъ първообразнѣтъ черковнѣ книжевность у Славенитѣ не е останжло освѣнъ единъ паметникъ, *ржкописитѣ* на *Фрирингена*. Не ще ся почуди человекъ на тѣзи рѣдкость като си помысли за борбѣтъ койкто сѣ тѣ държѣли противъ Германизмѣтъ. Дѣйствително Нѣмцитѣ иматъ право да ся гордѣжтъ съ своето просвѣщеніе; никой повече отъ насъ не му ся чуди нито гѣ уважава; но бы было съвсѣмъ неправѣдно отъ тѣхнѣ странѣ да налагатъ на съсѣднитѣ си народы еднѣ сиромашіѣ въ клѣкто тѣ много ижти сѣ подпадали, не е туй, както тѣ прѣтендиратъ, отъ върховенството на тѣхното морално образование, не, но чрѣзъ матеріалнѣтъ върховность на скотскѣтъ силѣ.

Глаголицката книжевность прѣкратена наскоро у Словенцитѣ, развива ся по свободно у Хърватитѣ. Тя имѣ да ся бори противъ съпротивленіето на Латинското духовенство; при всичко това обаче тя е оставала многобройны паметници политически и религіозны. Днесъ ся занимаватъ съ събираніето и съ публикуваніето имъ: едно голѣмо число има още неиздадени.

Сърбія подъ періодътъ на Неемана, достигва до еднаж высокъ стъпень на образованіето; паметници които ни сж останѣли отъ тѣзи епохѣ сж за чуденіе и днесъ даже. Таквизъ сж медалитѣ, теологическитѣ съчиненія, историческитѣ събраніята (сборницитѣ) на закони, отъ които по знаменито е кодикътъ на царь Душана. Религіозното вліяніе обръщаше духоветѣ къмъ народнѣжтѣ книжевность, и Византійскитѣ модели, едничкитѣ извѣстны, не можяхъ, разумѣвася, да бждѣтъ съчиненія за прѣдпочтеніе.

Въ минутѣжтѣ, когато Сърбската книжевность ся готвяше може бы да влѣзе въ единъ новъ періодъ, разореніето на Косово въспира ненадѣино развитіето ѳ.

Когато паданіето на Византійж направи щото Западъ да ся посвѣти на класическитѣ литературы и, тѣй да ся каже, да ся възроди, България и Сърбія напротивъ прѣкъсватъ литературнитѣ си дѣянія, и ся простира върху тѣхъ мракътъ на невѣжеството и на простотіѣжтѣ. Една Черна гора само като уварди своѣжтѣ независимость, прибира у себе си печатницѣжтѣ, наскоро тогазъ открыта. Рагуза обрѣча великодушно гостопріемство на бежанцитѣ Сърбы. Въ нейнитѣ стѣны и около неѣ ся развы гражданската книжевность на южнитѣ Славены, въ крайтъ на настоящій вѣкъ.

Този малкъ градецъ, който не брои днесъ освѣнь седмъ или осмъ хыляды жители, тогазъ бѣше една цвѣтуца република както що сж еще на сѣверъ отъ Германіѣж, Любекъ, Бренъ и Хамбургъ. Неговото народонаселеніе е Славенско, отъ сърбско племе; той ся казва на славенскы *Дубровникъ*. Основанъ отъ римскы колоніи върху развалинитѣ на древнійтъ Епидавръ, той приема отъ тѣхъ еднаж конституціѣж аристократическѣ боѣжто увардва до когато Славенитѣ ся установяватъ въ неговитѣ стѣны. Той знаи да защити своѣжтѣ независимость противъ процевкитѣ на грѣцкитѣ императоры, на сърбскитѣ князове сжщо и противъ враждебнѣжтѣ Венеціанскѣж републикѣж; въ тринадесетый вѣкъ, той ся принуждава обаче да припознае върховнѣжтѣ власть на Досытѣ; той ся освобождава отъ тѣхъ на 1358, но за да мине подъ владычество на Унгаріѣж. Въ крайтъ на

четырнадесетый и въ началото на петнадесетыйтъ вѣкъ, той става единъ отъ най цвѣтущитъ градове на сръдиземното море. Той влиза въ търговски сношенія съ Генуиж, Масенж и Сиракузж, съ сърбскитъ и бошнашкитъ кнезове, по късно и съ османскитъ султаны; неговитъ кораби плаватъ по всичкитъ морета; той брой до триста корабы; обогатява съкровищата си близу съ 7 милліона жълтицы; той има агенты и консулы въ всички гърцкый полуостровъ, въ Франціѣ, въ Испаніѣ; колоніи въ Новый Пазаръ, въ Букурещъ, въ Едирне. Землището му ся обогатява. Само въ градътъ броятъ на жителитъ ся въскачва до четридесетъ хыляды. Успѣхитъ на Турцитъ неповреждатъ никакъ неговото развитіе. Рагуза пріема, по нуждж, протекторатътъ на Портужтж и слѣдва своѣтж търговіѣ; нейнитъ кораби отиватъ да основатъ факторы въ Персіѣ, въ Индіѣ и дори въ Новыитъ свѣтъ. Въ половинжтж на седмнадесетый вѣкъ, едно землетресеніе събаря еднж часть отъ градътъ; единъ голѣмъ пожаръ ся прилага на страхътъ на тѣзи катастрофж.

Рагуза ся подига изново съ помощтж на Папжтж, на Италянскитъ градове и даже на Султантъ; но подъ вліяніето на Іезуититъ, тѣя отхвърля идеитъ на вѣротърпимосттж, и осигорява сполукжтж си: тѣя оставя да навлѣзатъ землището ѣ Православнитъ Бошнацы. Тѣзъ мѣрка понесва единъ страшенъ ударъ на нейнжтж търговіѣ. На праздно Петъръ великый посрѣдствува за защитж на своитъ едновѣрцы. Въ 1774 обаче Рагуза е длѣжна да устѣпи на силжтж: адмиралтъ Орловъ докопва корабитъ ѣ, и Републиката е длѣжна да тѣрпи въздиганіето на еднж православна капелж (параклисъ). Наскоро послѣ тѣзи злочестинж Наполеонъ пристига, освободява ѣ, и поставя за управитель единъ Рагузскы дукъ. Рагуза въ 1815, пада въ рѣцѣтъ на Австріѣ, и Виенскыйтъ деспотизмъ ѣ довършва.

Рагуза не е былъ голѣмъ градъ само по търговіѣтж; както и Венеція, тѣя обичаше и обработваше наукитъ, художествата, занаятитъ: тѣя държи заблѣжително мѣсто въ Европейското образованіе. Еще отъ паданіето на Цариградъ, тѣя посрѣщаше въ нѣдрата си

славны бѣжанцы, Калкондиловцытѣ, Ласкаревцытѣ. Тѣ оставятъ тамъ многобройны свои ученицы.

Литературата ся развива въ Рагузѣ подѣ единствѣ двоенъ видѣ. Славени по происхожденіе, нейнитѣ жители често ся принуждаватъ поради търговскытѣ и дипломатическытѣ потребности да притичать до италіянскытѣ языкъ, тѣ изучаватъ тоже съ ревность и латинскытѣ языкъ толкозь обыченъ на възрожденіето. Онѣзь отѣ помежду тѣхъ що пишжтъ на италіянскы и на латинскы присвояватъ си отѣ рано една европейскѣ почестъ. Таквизъ сѣ теологѣтъ Стоичъ, латинскытѣ поетъ Грїевичъ, коронясанъ въ Римъ на 18 годишнѣ възрасть; въ шестнадесятый вѣкъ, Рагузецъ (Джіорджіо ди Рагуза) публикува първжтѣ теоріѣ за търговіѣжтѣ: «della mercatura et del mercante perfetto.» Бандура, отѣ Рагузѣ, мѣдрыйтѣ авторъ: «de l'imperium Orientale», избра ся за членъ на френскѣжтѣ академіѣж. Въ физическытѣ и въ математическытѣ науки, доста е да споменемъ лѣкаря Баглія и славныйтѣ математикъ Бошковичъ, който живѣ дълго врѣме въ Парижъ и когото похвали самъ Лалаида. Той е публикувалъ, въ 1814, една галеріѣж на отличныѣ Рагузѣж, която несѣдържава по малко отѣ четыдесетъ и осемъ личности. Нѣкои отѣ тѣхъ, както тѣзи които ще споменемъ, иматъ характеръ италіянскы или козмополитическы; но има други които принадлежатъ собственно на Славенскѣжтѣ литературѣж. Въ Рагузѣ процвѣтѣж едно училище което даде списатели отѣ които нѣкои можжтъ да ся причислятъ между най отличныѣ италіянскы списатели. Иванъ Гундуличъ съединява въ своѣжтѣ голѣмѣж поемѣж *Останида* элементѣтѣ италіянскы, славенскы и источны. Въ тѣзь поемѣж той възспѣва борбѣжтѣ на Христіанытѣ противъ гонителитѣ му; той възспѣва юначеството на Поляцѣтѣ; тѣзи неустрашимы рыцари на христіанството. Чудныѣ изящности, армоническото стихосложеніе, гладкытѣ языкъ, турятъ поемѣжтѣ му на странѣжтѣ на поемѣжтѣ *освободеный Иерусалимъ*. Съчиненіята на Гундуличъ толкозь ся прочухъ, щото самата Италія потрепера отѣ очудваніе. Фердинандъ II, Тосканскытѣ дукъ, пожела да научи Иллирійскытѣ языкъ, и Іезуитинѣтъ Маринъ Гунду-

личь, роднина на поетѣтъ, дохажда въ Флоренціѣ и му прѣдава цѣлы три години уроцы. Сѣперникѣтъ на Гундуличь, Палмотичь, въ *Христїаджтѣ си*, надминува Вида и ся сравнява съ Клонстокѣ. Въ осъмнадесетыйтъ вѣкѣ, Францисканецѣтъ Андрей Карчичь вдѣхнѣтъ отѣ народнѣтъ поезїѣ, списва върху исторїѣтъ на Славенскытъ народности една гольмѣ поемѣ която и днесѣ еще е популярна въ цѣлѣ Иллирїѣ. Живостѣта на Славенскѣтъ поезїѣ въ Рагузѣ, въ крайтъ на осъмнадесетыйтъ вѣкѣ, бѣше таквазѣ щото чужденцытъ даже искахѣ да ѣ изучаватѣ. Сынѣтъ на единѣ Френцкый посланникѣ въ Рагузѣ, *Бруерѣ Дериво*, ся показва като поетѣ сатирически подѣ Славенското име Бруеровичь.

(Слѣди)

Д. В. Македонскый.

КАКЪ СЯ ВЪСПИТАВА ЖЕНСКІЯ ПОЛЪ ВЪ АМЕРИКА.

Никогато не е имало свободно общество безѣ нравственостѣ а женитѣ развиватѣ таѣж нравственостѣ. —

Сичко отѣ което зависи състояніето на женитѣ, отѣ което зависѣтъ тѣхнитѣ обичаи и тѣхното мисленѣ, сичко това ѣ твърдѣ важно за дружеството.

Особито въ сичкитѣ протестански народи дѣвойкитѣ много повече владѣѣтъ надѣ сами себе и надѣ своѣта работа отколкото въ католическитѣ народи. (*)

А въ онїя протестански земи въ които народитѣ управляватѣ сами себе, дѣвойкитѣ сѣ оште по много независни.

(*) Писателѣтъ на тоя членѣ ѣ католикѣ за това се тѣй и изражава; когато би билѣ нѣкой православенѣ то безѣ съмнѣніе би казалѣ сѣште то зашто и въ православното общество дѣвойкитѣ сѣ можѣ би да сѣ по доле а никакъ по горе въ това отношенїе отѣ сестритѣ си католиченки.

(Прев.)

Политическитѣ обичаи и Вѣрата въводятъ свободата въ поколението.

Въ Америка протестанската Вѣра е споена съ твърдѣ свободенъ уставъ и съ демократически урежда- ния на дружеството.

И тука дѣвойката се оставя на сама себе много по рано отъ колкото на друго мѣсто.

Много по рано преди да порасте съвсѣмъ младата Американка, почнуватъ да ѝ освобождаватъ отъ над- глѣжданіето на майката. Еште не е се съвсѣмъ ни от- трѣгнала отъ детинството и вече тя почнува да говори за своѣж отговорностъ, говори свободно па и работи не- зависимо и самостоятелно. Предъ неѣж вече е отворенъ непрестанно голѣмия свѣтъ; и далекъ да ѣ забраняватъ да гледа тоя свѣтъ, напротивъ откриватъ ѣ сѣкой день все повече и повече неговитѣ истини и съ това ѣ на- викинуватъ да гледа въ света съ увѣрено и мирно око. Тѣй, пороцитѣ и опасноститѣ които дружеството пре- ставлява не оставатъ скриени отъ дѣвойката; она ги види ясно, разсѣждава за тѣхъ безъ въображенъе и стои имъ насрѣшта безъ страхъ; заштото тя е пълна съ увѣ- ренъе въ себе, въ своитѣ сили, а нейното увѣрение като че делѣтъ и сичкитѣ които ѣж окръжаватъ. (*)

И отъ това се разумѣва че никога не треба да очекваме въ младитѣ Американки онаѣж моминска сра- межливостъ тогава когато сърдцето имъ е пълно съ желанія, като онаѣж проста дражестъ што обично ви- ждаме въ Европейкитѣ когато преминуватъ изъ детин- ство въ младостъ. Редко или никакъ не ще намѣрите Американка, колко години и да има, да показва детин- ска страхливостъ и детинско незнанъе. Както и младата Европейка, младата Американка гледа да се покаже

(*) Когато сравниме това възпитаніе съ възпитаніето на нашитѣ дѣвой- ки виждаме съвсѣмъ противното. Нашата дѣвойка ѣ подъ неограничена- та властъ на майка си и башта си; отъ неѣж се крѣе сичко онуй коѣето би ужъ, по тѣхъ развалило невинното ѣ сърдце и коѣето тя утрѣ не само ште види но ште и искуси. И туй ѣ причина та рѣдко виждаме помежду ни такива дѣвойки които би могли да противостоѣтъ противъ развале- ната цивилизація но ставатъ невинни жъртви на вредителното ѣ влияние и оплакватъ после горчивія си животъ. (Прев.)

любезна — да се харесва — но тя знае направо съ какво и зашто? (*) Ако се не покорява на злото тя го познава, въ нейж има повече чиста нравственност отъ колкото тайнѣн духъ.

Често съмъ се изненадвахъ, когато виждахъ съ каква необична готовностъ и съ каква щастлива дързостъ извожджтъ младитѣ Американки своитѣ мисли и речи верѣдъ одушевленіето на разговора: іединъ философъ спрѣпъняжлъ би се по сто пкти на такъвъ тѣсенъ пжтъ, когото тѣ претърчаватъ право и безъ никаква мжка.

Твърдѣ лесно може да съзрѣ човѣкъ какъ Американката и верѣдъ независимостъта на своіжта пръва младостъ не престанва никога отъ да владѣ надъ сама себе. Тя се наслаждава съ сѣкаква дозволена радостъ но никога се слепо не покорява ни на іедна радостъ и нейната смѣтка сѣкога твърдо владѣ.

Въ Европа, гдѣто се еште чудно месіжтъ сегашнитѣ мненія и сегашнія вкусъ за сичко съ остатъка на сичкитѣ вѣкове, често се дава на женскія полъ таково въспитаніе коіето влива страхливостъ и въздържаніе отъ сичко и тайностъ за сичко па се на іединъ пжтъ пуцатъ въ свѣта безъ водителъ и безъ подпорка верѣдъ бъркотитѣ които сж нераздѣлни отъ демократското общество.

Американкитѣ сж много по добрѣ съгласни съ сами себе.

Тѣ сж съгледали че въ обятіята на демократіята, личната независимостъ трѣбва да бжде твърдѣ голѣма, младостъта твърдѣ рано развита, вкусътъ задържанъ (?) обичаятъ променливъ, явното мненіе често независтно и немошно, родителската властъ слаба, а мжжевата спорна. Когато сж сичкото туй съглѣдали тѣ сж мислили че не можтъ да се удушжтъ въ женитѣ човешкитѣ тирянски страсти и че най добрѣ ъе да научиме жената да владѣе сама себе и надъ своитѣ страсти. Когато не сж

(*) Да не бжде съ белидо и чървенило и съ други и съ други извиванъ на телото както обично некои отъ нашитѣ дѣвойки? Разумѣва се че не, но съ такива нѣшта които праватъ дѣвойката красна и привлекателна не за очитѣ но за сърдцето, съпругата вѣрна и почтенна а майката щастлива и горделива.

могли да направятъ щото нейнитѣ добродѣтели да не бждатъ често въ опасностъ то сж искали да их научатъ тя сама да знае да ги брани и тѣ сж се повече надали на свободното осилване на волята отколкото на оградата която може лесно да се поклати или събори.

Вмѣсто да их държатъ въ неповѣреніе къмъ сама себе, тѣ напротивъ са стрѣмжтъ непрестано да усилятъ нейното повереніе въ сама себе. Тѣ нити можатъ нити пакъ желятъ да одържатъ двѣйката въ пълно незнаніе, но се трудятъ да и дадатъ нужното знаніе за сичко. Вмѣсто да криятъ отъ неіж какъ е светътъ развратенъ тѣ напротивъ искатъ веднага да съзнае развратността на свѣта и да ся учи сама да их избѣгва; а съ туй тѣ са стремжтъ да обезбедятъ нейната честъ отколкото да въздигатъ прѣвъ мѣрата невиността и.

Ако Американкитѣ и да сж твърдѣ побожни, тѣ пакъ не сж се обърнали іединствено къмъ вѣрата да запазятъ женската добродѣтель; тѣ сж гледали да въоружатъ разума и. За туй както и за друго много тѣ сж непрестано работили. Тѣ сж се най напѣдѣ твърдѣ много трудили да направятъ личната независимостъ да управлява сама себе, па когато сж дошле до послѣднитѣ граници на човѣшката сила, тѣ сж най послѣ повикали въ помощъ вѣрата.

Разумѣва се че таково възпитаніе не іе безъ опасностъ; разумѣва се че то са стреми да развие силата на разсждаването съ разноскитѣ на силата на въображеніето, и да направи по напѣдѣ честна и важна — сериозна — жена отколкото нѣжна и умилна сѣржка. Когато обществото е по мирно и по добрѣ наредено, тогава честнія животъ има по малко дражестъ. Но туй іе второстъпено зло на коіето трѣбва интересътъ да се противи. Въ днешнѣо врѣме нужно е демократическо възпитаніе и жената да са обезбеди отъ опасноститѣ съ които сж обиколени учреденіята и правствеността на демократіята.

Бълъжка. — Тія неколко редове преведохъ не съ това убѣжденіе че сичко, коіето се излага въ тѣхъ по възпитаніето на женскія полъ, би могло да са приспособи и на насъ — Бълбаретѣ — които сме еште въ целенитѣ на образованіето и при

това се намѣрваме въ съвсемъ другъ държавенъ животъ. Азъ знаѣхъ че това не ѣ възможно за сега; но има вѣтрѣ нѣшта които би могли да са уведѣтъ безъ да претърпи нашія женски полъ никаква повреда въ нравственността — напротивъ би помогнали да се отхраниѣтъ свободни майки които ще раждатъ не слаби твари и роби но мъжи съ правъ умъ и свободни хора.

(Споредъ Торквилла.)

М. Мариновъ.

Като помѣстями настоящата статия ний има да направимъ една бѣлѣжка, която са отнася до всички наши млади, учащи са въ Сърбско. Статията е хубава, предметътъ сполучено избранъ, но езика? Ний не разбирами какви сѣ тѣзи од намѣсто отъ, какво ще каже независимо, независность, би се могли да уведѣтъ ипр. думи и фрази, които намѣрихми въ превода на г. Маринова. Желателно е щото нашитѣ писатели и преводачи какъто обрѣщатъ по-нѣкадѣ внимање въ избора на предмета, тѣй ежщо и да са потрудуватъ за по чистото му написванье. Нека пожалѣѣтъ читателя за двойния трудъ да превежда изново че тогазъ да разбира преведеното имъ. Редакц.

Влиянието на женидбата върху тѣлосложеннето и умственитѣ способности на съпрузитѣ.

Съединението на половетѣ е единъ отъ великитѣ закони на живата природа; както сичкитѣ сѣштества така и мъжътъ и жената сѣ покорени на тоя законъ, и не могатъ са освободи отъ него най-вече въ мъжеский възраст, безъ по-голѣма или по-малка поврѣда за устройството имъ. Отъ тая точка гледана, женидбата упражнява едно безмѣрно влияние върху обштето здравие, върху нравитѣ и характерътъ на съпрузитѣ.

Нежененитѣ сѣ подчинени на множество болести които не постигатъ или твърдѣ рѣдко докачатъ жене-

нитѣ хора: Смъртта покосява едно по-голямо число същества изъ между първитѣ отъ колкото изъ между вторитѣ, и женидбата доноси така да кажемъ една привилегия надъ старостъта. Това приемство на женидбата бѣше съвършено познато на старовременнитѣ; понеже тѣ въздигнахъ статуи на Бракътъ съ тия думи на подножието: — На Бракътъ който забавя старостъта.

Да върва човѣкъ че дѣвството съхранява живостъта на цвѣтътъ на лицето и на разнитѣ прелести на тѣлото е едно гибелно заблуждение на което старитѣ моми стаатъ жертва. Мома която остая дѣва, откакъ постигне пълното развитие на тѣлосложението си, не се мишува много време и тя бива нападната отъ множество нерасположения, отъ накожни исхвърляния (пришки), отъ ипохондрически припадвания, и пр., смъртни неприятели на хубостъта ѝ. Живостъта ѝ испада, прелеститѣ ѝ увѣхватъ и здравieto ѝ се поврѣжда спорѣдъ както са тя бави да изпълни цѣлътa на природата. Напротивъ, омъжената жена, най-вече тая която е зачнала, черпи една нова живостъ, едно превъсходно здравие въ удовольствията отъ които дѣвойката е лишена.

Колкото за мъжъетѣ, въобщте, дѣвството, то-есть самоволното сѣкогашно въздържане имъ е невъзможно; ергенскиятъ животъ не е друго за тѣхъ освѣнъ едно срѣдство какъ по-добрѣ да са наслаждаватъ съ удовольствията на любовъта, безъ да иматъ брѣмето и главоболията на фамилията: честнитѣ хорица!

Спорѣдъ статистикитѣ на мнозина учени френски, нѣмски и английски лѣкари, слѣдва че изъ между нежененитѣ отъ двадесетъ и петъ до четиредесетъ и петъ годишна възраст, бройтъ на умирающитѣ е отъ 28 на 100, въ едно опредѣлено време, когато пъкъ, изъ между жененитѣ мъжъе на сѣштата възраст, бройтъ имъ се не въскачва на повече отъ 18 на 100.

Отъ 78 мъжъе женени които достигатъ четиредесетъ двѣ годишна възраст, нѣма повече отъ 40 неженени които достигатъ на тая възраст.

Разницата стая оште по-чюдна колкото повече вървимъ къмъ старостъта.

На шестдесетъ години, върху едно число отъ 10),

не остана живи повече отъ 22 ергене къмъ 48 женени хора; на осемдесетъ години, 9 женени хора, и само 3 ергене.

У женитѣ, тая разлика е опште по-голъма; твърдѣ малко моми виждаме да достигатъ стара възраст.

Фалретъ са е увѣрилъ, съ издирванията си по записнитѣ книги на умрѣлитѣ хора на много голѣми градове, че, отъ 100 самоубийци, излизатъ 67 ергени. — Жеоржетъ е доказалъ че, отъ 1,726 луди, 980 сж биле ергени. — Най-послѣ, статистикитѣ на виновницитѣ показватъ че отъ 100 повинши 62 сж ергени.

Между многото болести които причинява съвършенното бездѣйствие на дѣтороднитѣ органи, на възрастта въ която упражняванието на службитѣ имъ се непременно изисква, ный привождаме само: нимфоманията, лудостта, меланхолията, нирителната болестъ, безсънната, натисканията насънѣ, любовнитѣ блънувания, гибелнитѣ навикъ на уединенитѣ удоволствия, и пр. . . . , зарази които въобщте обезобразяватъ челоуѣческото същество и го завождатъ до най-гнуснитѣ невъздържности.

Момството упражнява толкова гибелно влияние върху умственитѣ способности на жената, штото, въ сичкитѣ кжшти за луди, числото на дѣвойкитѣ или на неомжженитѣ жени е насъразмѣрно по-голъмо. Така въ рапортътъ даденъ на 1822 за болницата Салпетриеръ, въ Парижъ, намиратъ са тия цифри:

Отъ 1,726 луди жени, 1,276 са биле моми. Не му е сега мѣстото да приказваме за гнусавитѣ нервни припадания като постигатъ повечето отъ дѣвойкитѣ които се посветяватъ на дѣвството, при сичката горѣштина на тѣлосложеніето имъ.

Гледайте тая млада дѣвойка съ блѣдното лице, съ омалелитѣ и посинелитѣ очи, съ политагелнитѣ вървежъ; подобна на извѣхналото цвѣте, тя навожда челото си къмъ земята, заштото ѣ липсва животворяштето милване; сърдцѣто ѣ силно тупка, дишанието ѣ често са прекъсва отъ въздишки; смиланията ѣ сж лошава, охотитѣ ѣ страдни; тя желае храна която ѣ противна или вештества които не сж за ѣдене. Ако тжжното съ-

стояние въ което изнемоштава потрае оште малко време, гробътъ, уви! ште да са отвори и ште да са затвори за сѣкога върху ѝ. Но нека я оженѣтъ, нека ѝ даджѣтъ момѣкътъ когото тя непрестанно вижда въ сѣништѣтата си, бракътъ ште бѣде за нея оная сѣлечева луча която распѣрсева тѣмниятъ облакъ и дава на небото приятната му синина. Тогава, трендафеловиятъ цвѣтъ ште да са съживи върху лицето на младата дѣвойка; една шизобилна крѣвь ште да почне да се обѣршѣта въ жили-тѣ ѝ и ште да ѝ уздрави едно превѣсходно здравие.

Павзаний ни е предалъ честитото промѣнение което женидбата направила върху Аристонвата жена: оште млада мома тя била много грозна, пѣпкава и истерична; штомъ като са оженила и станѣла жена, хубостѣта ѝ достигнѣла до тамъ штото можла да съперничествува съ хубостѣта на Елена.

Сѣштото е и за мѣжѣтъ, на когото горѣштата швѣзмѣжалостъ е прѣдизвѣстие на силни желаня които тутакси ште да го обсаджѣтъ и ште да го направѣтъ умисленъ, мѣлчаливъ, ако би да са обюздаватъ безъ надѣжда да бѣджѣтъ единъ день удовлетворени. Когато врѣнието на любовната страсть са покаже у него съ несѣмнѣнни знакове, дайте му една дружка, штото да може да излива въ недрата ѝ тая преголѣма спорностъ отъ животъ която шликва изъ сичкитѣ му пори (потни дупчици), и вмѣсто да я раснелява безполезно нека я употребѣи за да продѣлжава родѣтъ си.

Най-послѣ, можемъ увѣри че много мѣжѣе и жени отъ похотливо тѣлосложение бихѣ са впунѣжли на сѣкакви невѣздържности, ако женидбата не би дошла да удовлетвори и да укроти тия яростни распаления, скѣрбни плодове на една организация въ която превѣсхожда дѣвтородната дѣятелностъ.

Историята ни дава много примѣри отъ любовна страсть която, ако да би била повече обюздавана, штѣла е да стане гибелна за лицата които е поядала.

Пердикасъ испадаше сѣки день и непременно би умрѣлъ ако проникателното око на Ипократа не би открило любовѣта на младиятъ князь за Фила, и не би принудилъ царѣтъ башѣта му да му я даде за жена.

Антиохъ, пояданъ отъ силна любовъ за Стратоника, държанка на башта му, бѣше вече стъпилъ съ единиятъ си кракъ въ гробътъ, когато лѣкарьтъ Еразистратъ научи съ измама тайната на младиятъ момъкъ, и каза на Селевка че синъ му нѣмаше нито два дни да живѣе ако да са не сдобиеше съ тая която любѣше. Царьтъ повърна здравieto на синьтъ си като му даде Стратоника.

Една патрицианка умираше отъ любовъ за единъ младъ плебеецъ; Галиенъ, повиканъ за да я цѣри, исповѣда на бащата че болестъта бѣше смъртна ако би съединението имъ са отложило. Баштата, уплашенъ, ги ожени оште на същия денъ, и избави дъщеря си отъ явна смъртъ.

Шюржиусъ разказва въ сперматологията си, че единъ момъкъ залобенъ, превзетъ отъ неразумни мисли, са заклелъ да пази самоволно ергенство. Една тежка болестъ нападна тѣлото му и умьтъ му; приказванieto му, недобростойнитѣ му движения и сичката му личностъ са показали въ пълно разногласие съ желанията му. — Лѣкарьтъ просто му обявилъ че гнусната му болестъ нѣма други цѣръ освѣнъ: женението. Прочее болниятъ се повѣри на това; но, отъ какъ удовлетвори оптернатата нужда, той сѣднѣ да плаче. Приятелитѣ му почнаха да го утѣшаватъ като му доказвахъ че да употребѣи човѣкъ единъ цѣръ не значи че грѣши. « Не е това, имъ отговори той, азъ плачѣ за това дѣто не съмъ употребѣилъ по-отъ рано тоя цѣръ. »

Другий единъ писателъ привожда историята на една млада мома на която домородството ѝ, заслѣпено отъ пустовѣрие, искало да я направи калугерка противъ волята ѝ. Тая мома надарена съ силно тѣлосложение, най-напрѣдъ испадна въ една голѣма слабостъ, послѣ премина презъ сичкитѣ степени на любовната лудостъ; тя штѣше да умрѣ отъ огньтъ който я поядаше, когато Алибертъ, до когото са допитаха опредѣли за сѣко цѣрение едно бързо оженвание. Това срѣдство напълно сполучи. Днесъ майка на фамилия и забѣлежителна по тихостъта на характерьтъ си, тая жена живѣе спокойно и са радва на пълно здравие.

Женидбата е самото срѣдство съ което може да са

приведе въ порядокъ дѣтородното побуждение и да се подчини на една нравствена цѣль; само тя може да нарѣди и укроти венерическитѣ желанія. Колкото е опасно да удушва човѣкъ дѣтородното побуждение толкова е вредително и да му отпуща юздата. Общиятъ законъ на хармонията изисква умѣренното упражненіе на сичкитѣ органи на тѣлесното ни устройство. Ако би единъ отъ органитѣ ни са осѣдилъ на съвършенъ покой, то другитѣ органи нѣма да се забавятъ отъ да пострададъ, и, пълното равновесіе на сичкитѣ служби като се развали, здравето са провѣжда и болеститѣ дохождатъ. Прочее дѣтородното дѣло е една потребностъ за мъжътъ и за жената; самоволното въздържаніе отъ него повѣжда тѣлосложението и умственитѣ способности на човѣкътъ.

Въ съкращение, удоволствията на женидбата земени съ умѣренность, сж потребни за поддържаніе на общтето здравіе; тѣ укротятъ силнитѣ желанія, живечнитѣ раздраженія, безпокойствата, любовнитѣ сѣништа, които размиряватъ и смуштаватъ спаньето; тѣ улесняватъ работитѣ на разнитѣ служби; тѣ веселятъ душата, и даватъ на тѣлото тая свобода, тая гѣвкавость които правятъ човѣкътъ весель и пѣргавъ; тѣ годятъ човѣка къмъ приятелството, къмъ благодѣяніето къмъ великодушіето. Най-послѣ, трѣбва да го приемель и да го кажемъ, приятноститѣ на женидбата сж едно честито възнаграждение за скѣрбитѣ и неволитѣ на животътъ. (Изъ Игиената на Женидбата отъ А. Дебай).

П. С. Бобековъ.

ОТЪ ПЛУТАРХОВЫТЫ ВЪ ВЪСПОМИ НАНІЯ РАСКАЗЫ.

46. Праведныйтъ Аристидъ.

Аристидъ си придобы най царското и най божественото прозвище: Праведный. Като ся пишахъ же нѣкогашъ чи-

репити, казватъ че нѣкой отъ невежиты и съвѣсти просты-
ты, подалъ на Аристида чирепа, като на одного отъ случай-
ныты, и го подканялъ да напише Аристида. А понеже той
ся почудилъ и го попыталъ да ли му е направилъ нѣщо зло
Аристидъ, нищо, рекалъ; защото азъ нито познавамъ този
человѣкъ, но дразна ся фредъ праведны като чувамъ. Тѣзи
като чуль Аристидъ, не отвѣтилъ нищо, но си написалъ и-
мето на чирепа и го отдалъ. А като трѣгваше отъ градъ,
въздигни рѣцѣтъ си къмъ небето, помоли ся никое таквози
време да не достигне Аѳиняныты, което да принуди народа
да си въспомни за Аристида.

47. **Θεμιστοκλέωτο** честолубіе и какъ употреби Пер-
сіанина въ полза на отечеството.

Ксерксъ когато слезе противъ Греціѣ съ голѣмыя флотъ,
Θεμιστοκλι понеже ся опасаваше отъ народоводителя Епикри-
да, който бѣше безсовѣстенъ и страхливъ, за да не бы ка-
то стане военачалникъ да загуби градъ, предумаго съсь сере-
бро да остане на стѣрнѣ отъ военачалството. Пакъ Ади-
мантъ, който не смѣяше да ся біе по море, като каза на
Θεμιστοκλι, който призоваваше и подканяше Елиныты, О Θε-
μιστοκλι! рече, които предивъзставатъ ва подвизыты наказ-
ватъ ги съ бичъ секога. «Вѣстинѣ, отвѣща Θεμιστοκλι, о
Адиманте; но които оставатъ назадъ не ги вѣнчаватъ.» А
като си дигна Евривіадъ тоягѣтъ като да го удари, «Уда-
рима убо, каза, но чуй ма.» Пакъ като не можаше да при-
дума Евривіада за да ся біе по море въ тѣснинныты, скрито
проводи къмъ Ксеркса, и го съвѣтуваше, да ся не бои отъ
Елиныты защото искатъ да бѣгатъ, и понеже като повѣрва
той побѣди ся, като ся би съ корабыты, дѣто понасяше на
Еленыты, пакъ проводи Θεμιστοκλι къмъ него, и го подка-
няше да бѣга на Елиспонда колкото пѣ скоро, защото Ели-
ниты мислѣтъ да развалѣтъ моста; и съ туй направи тѣй
щото като спасяваше Елиныты да ся вижда че него, Пер-
сіеца, спасява.

48. **Αλκιβιάδης** и Кучето му.

Алкивіадъ, който имаше куче чудесно на величинѣ и
на видъ, което за седемдесетъ мны имаше купено, отрѣза му
опашкѣтъ, която бѣше прекрасна. Мѣмряха го убо пріате-
лнн му и казвахѣ, чи сичкиты ги е гнявъ за кучето и го

попържатъ; той като ся засмъ рече, «Става прочее опуй кое-то щъ, понеже азъ искамъ Аѳиняните туй да говорѣтъ, заради да не казватъ нещо пò лошево за мене.»

49. Хаврія и Іфикратъ.

Хаврія като ся сѣдѣше за предателство съ Іфикрата, понеже го мѣмряше Іфикратъ, че като ся намира въ опасность ходи въ училището и въ обыкновенныя часъ обѣда, «Прочее, каза, ако друго нѣщо рѣшѣтъ за насъ Аѳиняните, тебя сухъ и гладенъ ще убѣѣтъ, а меня храненъ и веселъ.»

50. Военачалникъ кога го вѣрватъ завършва, а като не гу вѣрватъ, неможе.

Когато ся гнѣвахъ Аѳиняните на Византійцѣты, защото не приехъ въ градъ си Харита, когото проводихъ съсь силъ за да имъ помогне противъ Филипа, като каза Фокіонъ че «Трѣба не на невѣрваощиты съюзници, но на невѣрваныты военачалници да ся гнѣвѣтъ,» той ся избра военачалникъ; и като го повѣрвахъ Византійцѣты, направи Филипа да ся върне безъ да може да имъ стори нищо.

51. Фокіоново недаропрѣимство, и Димадова ненасытность.

Аѳинейти съ войнѣ като ся побѣдихъ, приехъ вардѣи отъ Антипатра; а когато Мениль, началника на вардѣиѣтъ даваше пари на Фокіона, той ся разсърди и каза, «Че нити той е отъ Александра пò добъръ, и пò лошъ е поводитъ, по който бы зель сега, тогасъ като не прие. Накъ Антипатръ, каза, че отъ двамата прѣатели въ Аѳинѣ дето има, нити Фокіона е придумалъ за да земне, нити Димада е наситилъ като му дава.

52. Писистратъ владѣтеля.

Писистратъ владѣтелятъ на Аѳинейты, когато нѣкои стъ прѣатели му като възстанахъ увладахъ Фили, доде кимъ тѣхъ носящъ самъ покладѣтъ (багажа). А като го пытахъ тѣй, какво ище; «Ако вы предумамъ, рече, да вы заведѣте назадъ, или ако не вы предумамъ, да останѣ съ васъ, и за туй доджѣ съ багажа си.»

53. Трѣба царя да прочита книгиты, които пишатъ за царство.

Димитръ Фалиревсъ съвѣтуваше царя Птолемея, да си прядобыва и да прочита книгиты, които съдържаватъ за царциныгы и началствата; защото които нѣща прѣатели нѣ-

мать дързость да съветоватъ царето, тый съ писаны въ книгиты.

54. Врасидовата майка.

Случи ся на Врасидж да падне като освобождаваше Еленыты възъ Ораки, провонениты на Лакедемоніѣх посланницы, додохъ при майкѣ му, тя първо ги попытѣ, ако добръ е умрѣлъ Врасида; понеже Орацити го възхвалявахъ и думмахъ, че никой другъ не ще бжде таквъ, не знайте, рече, о пріатели; «Истина че Врасида бѣше мжжъ добръ, но Лакедемоніа има млозина пѣ добры отъ него.»

55. Природа и искусство.

Агисилай, като го каняхъ ведъжъ да чуй нѣкого, който подражаваше ластовичкѣтъ, не рачи, и каза, сжщиты ластовички чухъ многажды.

56. Агисилай въ Египетъ.

Като ся проводи Агисилай на Египетскія царь, съюзникъ, осаждаше ся съ него ведно, като бѣхъ млогократно много неприятели, и забикаляха съ ровъ стана; като заповѣда царя да противозлязатъ и да ся бѣжтъ, «Неще, рече, да възспрети на вразыты които ищжтъ да станжтъ равни съ тѣхъ.» Та че като малко останж да ся събержтъ краищата на рова, къмъ туй останало мѣсто ся нареди, и равни противъ равны като ся бихъ, побѣдихъ.

57. Царь който въсяда трѣсть.

Агисилай, койго бѣше твърдѣ чедолюбивъ, казватъ че съ малкиты дѣца, като ся былъ качилъ възъ трѣсть, като възъ конь, у дома си играялъ ведно; а като го видѣ нѣкой отъ пріателиты му, моляше му ся на никого да не казва, додето не стане и той баща на чада.

58. Никостратовъ важенъ отговоръ.

Никостратъ военачалнекатъ на Аргиты, когато отъ Архидамъ ся подканяше да предаде нѣкое мѣсто за много пари, и съ уженване на Лакедемонійкѣ, койкто ще, освѣнь царскиты, отвѣща, «Какъ Архидамъ не е отъ Ираклея, защото Ираклей, като обыкаляше наказваше лошиты, пакъ Архидамъ добрити лони прави.»

59. Епаминонда въ сжжбжтъ си.

Епаминонда като ся върна отъ Лакедемоніѣх гоняше ся съсь сжжбж за смърть ведно съсь совоеноначалнициты, за-

щото прибавилъ на военачалството противъ закона четири мѣсяца, началниците убо караше възъ него да отнесѣтъ причинѣтъ, като че ги принудилъ, а той самъ рече нѣма по добри слова отъ дѣлата; но ако треба непремѣнно да говори нѣщо къмъ сѣдниците, ище, ако гу убійкътъ да надпишѣтъ на стѣлбѣ усѣждането, за да знаѣтъ Еленити, какъ безъ да не щѣтъ Фивейти Епаминонда ги принуди да изгорѣтъ Лаконіѣ, петстотинѣ години неизгоренѣ бывшѣ; да населѣтъ Месинѣ подиръ двѣстѣ и тридесетѣ години; да съставѣтъ же и да съберѣтъ ведно Аркадыты; и да отдадѣтъ на Елипити своезаконіето. Защото тѣзи станахѣ презъ него походъ. Излѣзохѣ слѣдователно сѣдниците съ много смѣхъ, и нито гласоветы възпріехѣ противъ него.

60. Фаврикій.

Гай Фаврикій като доде при Пира за усвобоженіе на робыты, злато много като му даваше, не пріе; пакъ на утринѣтъ, по Пирово поведеніе, появи ся задъ Фаврикія, безъ да знай, и му изрева най големѣятъ слонъ; и туй като станѣ, обърна ся Фаврикій и като ся позасѣ, мене, рече, нити златото вчера, нити днесъ звѣрѣ, не мѣ уплаши. А пакъ като консулствуваше Фаврикій, провоби му посланіе Пирова лѣкаръ, обѣщавающъ му ся, ако повелѣва, да отрови Пира; Фаврикій проводи писмото Пиру, и му заповѣда да ся осети, какъ и за пріятелити си твърдѣ лошѣ разсѣдникъ е и за вразыты си. И понеже като видѣ явно злоумысленіето Пирѣ, лѣкаря обеси, а на Фаврикія робыты безъ откупъ отдаде; той не ги пріе даромъ, но му възотдаде равно число, за да ся не покаже че зема платѣ.

61. Скипіонъ.

Скипіонъ, като примина противъ Кархидонѣ, и земѣтъ обсеби, и становете на вразыты изгори, Кархидонцыты прочее проводихѣ за миръ, и ся съгласихѣ и звѣроветы и корабыты да дадѣтъ; но като пристигна Анива отъ Италиѣ, пометнахѣ ся защото ся удързновихѣ; туй като ся научи Скипіонъ, каза, «Че нити и ако щѣтъ тій вече ще пази договорити, ако не заплатѣтъ още петъ тысящи таланты, защото проводихѣ та новикахѣ Анивѣ.» Но поноже като ся побѣдихѣ съвършенно Кархидонцыты, за договоры и миръ посланицыты проводихѣ къмъ него, повели абіе да ся вър-

нѣтъ идушити, защото неще да ги чуй преди да доведѣтъ Левкія Терентія; бѣше же Римлянинъ Терентій, вседобѣръ мѣжъ, който бѣше поробенъ отъ Кархидонцыты, та като додахъ водящи го, тури го да седне въ съвѣта при него си възъ стола, и тѣй ся договаряше съ Кархидонцыты, и прекрати войнѣтъ. Терентій прочее му послѣдова, когато торжествуваше, съ качулкѣ на главѣтъ като усвободенъ.

62. Титъ Коинтъ.

Титъ Коинтъ толкосъ бѣше изведнѣкъ отъ първо знаменитъ, щото преди градоначалство и военачалство и търго-правителство (агорономіа) консулъ ся избра. Като ся проводи убо военачалникъ прѣтивъ Филипа, склонися да поговори съ него; а понеже Филипъ искаше да земе заложници, защото оизи былъ съ илозына на Римлянеыты, а той самъ на Македонцыты; «Че ти, рече Коинтъ, направи себе си самичакъ, като изби пріятелыты си и родныныты » А като побѣди съ бой Филипа, възвѣсти на Исѣмійскыты подвизы, че оставя Еленыты свободны и своезаконны (самовластны). Колкото же отъ Римляныты като бѣхъ станали плѣнницы по Аннивовыты времена работяхъ при Еленыты, съкниго отъ тѣхъ като откупихъ Еленити по петстотинъ драхмы, даромъ му ги дадѣхъ, и тѣй когато торжествуваше спослѣдовахъ гу въ Римъ, имаючи качулки на главыты си, каквото е обычай на освободеныты.

63. Гай Домитій.

Гай Домитій, когото Скипионъ великія намѣсто него си припостави при брата си Левкія въ войнѣтъ противъ Антиохъ, когато прегледа войскѣтъ на вразыты, и около него велможити като го подканяхъ тосчасъ да захване боѣ, каза, «Че не стига времето, щото като изсѣчѣтъ толкози тмы, џ като разграбѣтъ припаса имъ да ся върнѣтъ на става си и да ся постараѣтъ за себе си, но същето ще направи сутра на време.» И като ся удари на утринѣтъ, пегъ тмы (педесеть тысящи) отъ вразыты изби.

64. Предзнакатъ.

Казватъ че Павелъ Емилиј, като ся провъзгласи военачалникъ отъ сичкія народъ противъ Персея, като ся испроводи у тяхси блистателно, намѣри момиченцето си Тертіѣ да плаче, още дѣте бѣше. Като ѣж цадуваше прочее

пыташе ѿ за какво ся е угрыжала; и тя като го пригърна и го цалуваше, « Ты незнаеш ли рече, о тате, че намъ Першевсь ны умръ», казваше за съдружно куче тѣй называемо. И Емиль, «На добъръ часъ, рече, о дѣще, и приемамъ предзнака.»

65. Памятникъ Катонъ.

Канонъ, когато вече Римъ ся напълваше съ памятници а той неоставяше неговъ да стане, предпочитамъ, рече, да пытатъ нѣкой защо нѣмамъ памятникъ, отъ дето да пытатъ защо имамъ.

66. Постоянство Катонovo доде былъ младъ.

Още дѣте като бѣше Катонъ, дѣйствувахъ Римскити съюзицы, за да съучаствоватъ въ Римското гражданство. И Пампедій Силонъ, мѣжъ воинственнъ, и великъ имающъ санъ, а на Друса пріятель, обита гостъ, при него много дни, въ които като ся познакоми съ дѣцата. «Хайде, рече, да ся помолите заради насъ на стрика си та да ся постарай ведно за грѣжданството.» Кепіонъ убо като ся позасмѣ склони; но понеже Катонъ нищо не отвѣти, и гледаше на чужденцыты остро и на криво, рече му Помпедій, «А ты момако какво казваш; не можеш ли да помагаш на гостыты къмъ стрыка си, каквото братъ ти;» И защото Катонъ не говоряше, но отъ мълченето и лицето виждаше ся че ся отказва отъ молбѣтъ, подигна го Помпедій презъ прозореца, като че ще го пусни, и го караше да ся съгласи, или ще го хвърли кызваше, съвременно като и гласъ си пд строгъ правяше и съ рѣцѣты си надвиснато тѣлото му много пѣтя презъ прозореца го махаше; и като доста време тѣй постоянствова Катонъ неустрашимъ и неуплашенъ, положи го доло Помпедій, и полека каза къмъ пріятелыты; «Какво благополучіе за Італія е туй дѣте! Ако ли да бѣше възрастенъ мѣжъ, не ще можяхмы да имамы нити единъ гласъ въ народа.»

67. Скиніонъ въ Александрійѣ.

Когато ся испроводи Скипіонъ трети пѣтъ надзиратель на градове, народи и царѣе, като доде въ Александрійѣ, и излезе отъ кораба, варвеше имающъ възъ глава си дрехѣтъ, искахъ да ся открие като тичахъ наоколо Александрійцыты, и да си покаже лицето което тій желаяхъ да видатъ. Кати го откри, выкъ и шумъ направихъ. Понеже царя ед-

вамъ настигаше да варви съ тѣхъ, отъ праздниѣ и изиѣ-
женіе на снагѣтъ си, Скіпіонъ полека като поговори на
Панетія казаха «Сега отъ дохождането ни предобыхъ нешто
си Александрійцыты; защото споредъ насъ видяхъ царя си
да ходи.»

68. Гай Попилій.

Гай Попилій проводися къмъ Антиоха носящъ отъ се-
ната посланіе гласяще да си изведе изъ Египетъ войскѣтъ,
и да не обсебва на Птолемеевыты сирачета царството. Ко-
гато убо приближаваше презъ стана, Антиохъ отъ далечъ го
поздрави дружелюбно; той безъ да му отдаде поздравеніето,
подаде му писмото; а понеже като го прочете каза, че ще
да си помисли и тѣй ще даде отговоръ, Попилій съ прѣч-
кѣтъ си написа наоколо му кръгъ, и каза, «Тукъ прочее
като стоишь, мысли, и отвѣщай.» Като сичкити ся слисахъ
за великомыслието на мѣжъ, и като Антиохъ ся съгласи да
направи што искахъ Римлянети, тѣй го поздрави и го при-
гърна Попилій.

69. Левколъ.

Левколъ въ Арменіѣ съ десять тысящи пешцы и ты-
сяца конницы варвеше противъ Тиграна, който имаше сто
и петдесетъ тысящи войска, и тѣ бѣше въ денъ, въ който
преди отъ Кимверыты ся разсыпа силата която бѣше съ Ски-
піона. А като каза нѣкой че Римлянети иматъ за злочестъ
денъ и ся боѣтъ, «Прочее, рече, днесъ нека ся подвизаймы
усердно, што отъ зълъ и грыженъ да направимъ и него
весель и любезенъ на Римляныты.» Пакъ защото отъ же-
лезнооблеченыты най много ся бояхъ войницыты, каза имъ
да дерзѣтъ, защото по мѣчно е да ги съблечѣтъ отъ
колкото да ги побѣдѣтъ.» И като ся въскачи на могилакъ
първъ, и движеніето на вразыты видѣ, възвыква, «Побѣдих-
мы, о совойны! и никой като не противостоя, гонящъ, петъ
Римляне изгуби паднали, а отъ вразыты повече отъ десетъ
ты (100 тысящи) изби.

70. Гай Кесаръ.

Гай Кесаръ още момче като бѣше, испадна на морски
разбойници; и първо като му поискахъ множество сребро,
присмѣся на разбойнициты, че незнаели, кого иматъ, и ся
обща да даде двойно; послѣ като го вардахъ, додето ся

събирахъ парити, заповѣдаше имъ да му даватъ спокойствие като спи и да мълчатъ; слова же и стихотворенія като пишаше, прочиташе имъ ги, и които не ги хваляхъ твърдъ назоваваше ги безчувствени и варвары, и съсъ смѣхъ ги заплашваше че ще ги бѣси; което и направи подиръ малко. Защото како донесохъ откупа и ся отпусна събра челоуѣцы отъ Азіѣ и корабы, улови разбойницыты и ги избѣси. Пакъ Александроветы дѣла като прочиташе просълази, и къмъ пріятелиты си каза че, «Тѣзи возрастъ като имаше побѣди Дарія; пакъ азъ до сега нищо не съмъ направиль.»

Скудно селце въ Алпыты като преминуваше, и пріятелити му ся удивлявахъ, ако и тамъ нѣкои смущенія има и надвѣнуванія за първенства, като ся застоя и стана умыслень рече, «По добръ щялъ быхъ първи да съмъ тука, а не втори въ Римъ.»

Фарнакя Понтійскія като побѣди съ първо спущане, къмъ пріятелиты си писа, «Додахъ, видѣхъ, побѣдихъ.»

А като доде рѣчь на Сობать заради смърть, коя е най добрата, «Нечаянната,» рече.

71. Кикеронъ.

Подиръ Фарсалскѣтъ битвѣ когато Помбій побѣгна, а пакъ Ноній нѣкой си каза че имало още седемь орли при тѣхъ, и за туй ги възбуждаше да бѣдѣтъ бодри, Кикеронъ рече «Добръ щеше да ны съвѣтувашъ, ако да воевувахмы противъ птичета.» А понеже Кесаръ като надви, Помбіевыты съборены образы въздигна съ честь, рече, за него като казваше Кикеронъ, «Че Помбіевыты Кесаръ като възстава памятницы, своиты си укрѣпява.»

72. Кесаръ Уважаемый (Августъ).

Кесаръ който първъ ся прозва Уважаемый, додето още бѣше момче, отъ Антонія искаше двѣ тысящи и петстотинъ тмы на първия Кесаръ когото убихъ, отъ къщѣтъ които у тяхси Антоній пренеси; и искаше да отдаде на Римляныты останалото отъ Кесара, на сѣкиго по седемдесетъ и петъ драхы; но понеже Антоній като държеше парыты, заповѣдаше да не бърза за искането, ако е цѣломъдъръ, той възгласяваше (изваждаше на мезать) башеныты си имоты и ги продаваше; и като отдаде даръ, добы любовь къмъ себе си, а омыръ стана къмъ оногози отъ гражданыты. А защото

Риметалкъ Оракійскіятъ царь, който отъ Антонія прехвърля ся къмъ него, не седеше умѣренъ при собатыты, но дотегваше като натякваше за сѣюжеството, Кесарь като пи на-здравицѣ за нѣкой отъ другиты царь, рече; «Азь преда-телство обычамъ но предатели не хвалѣ.» Когато Александрійцыты, подирь преднемането на градъ имъ, най ужасныты да пострадаѣтъ чакахъ, вѣскачи ся на трибуна и като пред-стави Александріеца Арія, «Запавза, градъ, рече, първо за величіето и хубавицѣтъ му сетнѣ за сѣзидателя Александра, третьо за пріятеля си Арія.»

73. Кои сѣ на свободни мѣжи ясъета.

Фассійцыты като преминуваше Агисилай съ войскѣтъ си презъ мѣстото имъ, хлѣбове, и гѣски, и гозбы и милины, и други сякаквы ясъета и питьета пышны му проводихъ; а той само хлѣбоветы като пріе, за другиты повели да ги отнесѣтъ назадъ които сѣ ги донесли, защото никакъ не были тѣмъ потребны. Но като постоянно просяхъ и ся молахъ, непременно да ги земне, повели на робыты да ги раздадѣтъ. Пакъ като пытахъ за причинѣтъ, рече, «На които ся упражняватъ въ мужество (юначество) не имъ прилича таквизи лакомства да пріематъ; защото които полѣгватъ раболѣпныты, тѣ нѣща не сѣ свойственны на свободныты.»

74. Военачалникатъ побѣждава.

Въ битвѣтъ около Мантиніѣ зарѣча Агисилай на Лакедемонцыты, съ Епаминонда да ся бѣѣтъ като осгавѣтъ сичкиты друѣи, и казваше че само умнити ся юнацы, и тѣи само причиняватъ побѣдѣтъ; ако него прочее убѣѣтъ, твърдѣ лесно другиты ще направѣтъ подвластны; защото сѣ безумни и недостойни за нищо. Което и ся случи; защото като побѣдата бѣше отъ каде Епаминонда, и другиты наченахъ да бѣгатъ, повърнася той и викаше своиты да додѣтъ, тогази нѣкой отъ Лакедемонійцыты удари го сполучно, и като падна, повърнаха ся отъ бѣгъ които бяхъ съ Агисилая, и направихъ побѣдѣтъ да ся изравнява, защото много по доли отъ по преди ся явихъ Фивейти, а много по добри Лакедемонійцыты.

Когато Спарта ся нуждайше отъ пари за войнѣ и имаше чужды на службѣ, отиде Агисилай въ Египетъ като проводи та го призова Египетскія царь съ платѣ. Заради

простотѣхъ на облеклото му тамошните показахъ испърво презрѣніе къмъ него; защото ся надавахъ, че ще видѣтъ Спартскія царь, каквото Персійскія, натруфенъ великолѣпно по снагѣхъ; имаючи криво мнѣніе за царьето. Показа имъ обаче той между тѣмъ, че величіето и превосходството трябва да ся придобыва съ великоуміе и юначество. Като видя че които щѣхъ да стоѣтъ при него въ боя страхуваха ся отъ идущѣхъ опасность, заради множеството на вразиты (понеже бѣхъ двѣстѣ тысящи), и малочисленностьхъ на които бяхъ околъ него, преди противонареждането рѣшися да ги насърчи безъ да знаѣтъ другити; и подъ лѣвѣхъ си рѣкѣхъ написа побѣда. Като зе прочее отъ гадача дроба (џигера), тури го подъ написанѣхъ си рѣкѣхъ, държа го тѣй доволно време, показваше нѣкое двоумнѣіе и ся преструваше като че ушь размыслява, додето буквыты на писаното ся въсприехъ отъ дроба и ся напечатахъ възъ него. И тогази ги показваше на другиты и говоряше, че боговете съ писмата показвали побѣда. Като сякахъ прочее да имѣтъ вѣренъ знакъ че ще побѣдѣтъ, зехъ дързость за боя. Пакъ защото вразиты забыкаляха съ ровъ (хендекъ) ставъ му, понеже бяхъ млого, и Нектавій, съюзникатъ му, рскаше да излязатъ напротивъ тѣхъ и да ся бѣжѣтъ, «Не трябва, рече, да препятствоватъ на вразиты, като искатъ да станѣтъ равни съ тѣхъ;» и още малко като остана да съединѣтъ рова, на туй останамо мѣсто ся нареди за бой, и като ся би противъ равны съ равны, обърна въ бѣгъ вразиты и млого изби отъ тѣхъ съ малциѣхъ околъ него си войскары и млого нари испроводи на градъ.

КНИЖЕВНИ ВѢСТИ.

* * * КЛЮЧЪТЪ НА НАУКАТА или всѣкидневни явленія въ природата, пояснени отъ Д-ръ Е. С. Брюера; преводъ Стефанъ С. Бобчева, стр. 384 на 8ма, Цариградъ, Печатница Карапетровъ и Друж. 1874. Цѣна двадесетъ (20) гроша. — Извѣстната книга «Ключѣтъ на Науката» излѣзе веке изъ подъ печать.

Въ 1-та и 12-та книжка отъ минжлата година на *Читалище* е говорено по-наобширно за голѣмата важность и за хубавитѣ послѣдствия, които могатъ са очаква отъ една книга, каквато е «Ключътъ на Науката». За това ний не щемъ да са простираме пакъ върху сщиятъ предметъ. Ще повторимъ само казанното тогава: че «Ключътъ на Науката» трѣба да украси библиотеката на всѣкой любитель на науката и на положителнитѣ знания; че трѣбва да стане настолна книга на нашитѣ учители, ученици и на читателитѣ нѣ отъ всѣко сѣсловие. Всѣкой ще намѣри въ нея нѣщо интересно, което може да приложи въ животътъ си, защото, както е познато, въ нея сж изложени общедостъпно основнитѣ начала на Физиката, Химията, Метеорологията и Физиологията и на Животната Химия, и еще всѣкидневнитѣ явѣния въ природата.

Въ края на «Ключътъ на Науката» сж притурени нѣкои съвѣти и наставления относително бързото спомагане въ нѣкои ненадѣйни болестни припадѣци, каквото во време на апоплексия (дамла), удавяние, удушаване, и още какъ да са избавятъ оуби нещастници, които сж са отровили отъ различни отрови. Тая притурка прилага на достоинството на книгата и я препорѣчва още повече.

За прѣводътъ на книгата въ нейнитѣ сциентифически термини и въ нейната номенклатура, ний оставяме на специалиститѣ да направятъ своитѣ бѣльжки. *Читалище* е отворено за всѣка строго научна и сериозна критика. А и самъ преводачътъ, както са изговаря въ предисловието си, призовава специалиститѣ да зематъ подъ внимание прѣводътъ му и да го обездѣжатъ както прилича.

* * * НЕВѢНКА И СВѢТОСЛАВЪ, Драма въ петъ дѣйствиа отъ Константина Величкова. Цариградъ, Печатница Карапетровъ и Друж. 1874. Стр. 123 на 8-на. Цѣна 8 гроша. — Позната е въ нашата книжнина «Невѣнка», приказка написана отъ покойниятъ нашъ съотечественникъ Стефана Захариева. Предметътъ на драмата «Невѣнка и Свѣтославъ», за който извѣстваме въ горнитѣ си редове, е тая сжщата приказка. Ний не щемъ да критикуваме тая Драма; то не влѣзва въ нашиятъ кръгъ. Ще направимъ само нѣколко бѣльжки и толкова.

Прочетете новата Драма на К. Величкова, и додѣ четете вий ще съгледате оная живость на въодушевление, оная сила на чувствителность и оная височина на въображение, които сж отличителни бѣльзи на даровититѣ млади духове. Ний сърадвами младиятъ драматистъ съ първиятъ този неговъ доста сполученъ самостоятеленъ трудъ, който желаемъ да бѣдше предтеча и на други по тая часть по-сполучени и по-капитални творения.

Между това, ний има да направимъ нѣкои бѣльжки. — Личноститѣ, които излѣзватъ на сцената въ новата драма «Невѣнка и Свѣтославъ» май постигратъ въ своитѣ разговори,

които на нѣкои мѣста приличатъ на обмислени и приготвени декламации. Съ други думи, природността и простотата, двѣ необходими свойства въ драматическото художество, липсватъ на нѣкои мѣста въ тѣзи драма.

Друго. Подиръ всеко явление комахай ний виждаме сцената да са промѣнува. Това особито ще прави мъчнотии во време на представление у театръ.

Третьо. Като Цвѣтана, споредъ Драмата, е вече майка на Невѣнка, ний не знаемъ до колко е прилично да ѝ говори съ епитетътъ Госпожице.

Въ край, трѣбва да приложимъ че, Драмата заслужва да са препоръчи на всекой малко-много читающъ Българинъ, като едно отъ рѣдкитѣ произведения, що имаме въ нашата книжнина.

* * * НАПРѢДЪКЪ, нарѣчни книжки за онѣзи които желаятъ наука и успѣхъ. Книжка третя. *Времето* е наука и богатство отъ А. С. Цановъ. Книжарница на Хр. Г. Дановъ и С-іе 1874 Виена, А. Кансъ и Ф. Лебъ. Стр. 47 на 8-на цѣна 2 1/2.— Книжка третя на Напрѣдкъ не е по-малко интересна, по-малко добръ изложена и по-малко достойна за преижяка отъ другитѣ двѣ. Изъ всичко са види че г-нъ Цановъ не е писалъ токо само да кажѣтъ хората че и той е писачъ. Трудътъ е сериозенъ и книжката има своята цѣль. Намъ не остава освѣнь да пожелаемъ продължаването на реда нарѣчни книжки.

* * * БАЦИНЪ ЯЗИКЪ, третя година Първий дѣлъ Грамматический, стѣмки Драганъ В. Манчевъ. 1874 Печатница А. Сомеръ у Вѣна стр. 139 Първо Издание, отъ книжарницата Д. Манчевъ. Г-нъ Манчовъ продължава да печата реда педагогически книжки на Бацинъ Езикъ, които по методата и положението си заслужватъ всека препоръка. Но какво да кажемъ за правописанието и барбаризма на почтенний стѣкмитель?

* * * ГРАДИНКА, книжка първа, градинарь Илия Р. Блъсковъ, издава редакціята на Училище, Букурещъ 1874 стр. 18.— Градинка ще са издава периодически. Споредъ програмътъ ѝ: поле широко; додѣто стига силата и времето на градинаря до тамъ ще отпуска плета. Въ Градинка още са намиратъ и зелени и узрѣли и прѣзрѣли нѣща. Въ първата книжка ний не намѣрихми нищо узрѣло, всичко бѣше или зелено или презрѣло. Дано други пѣтъ градинарьтъ бѣде по-внимателенъ.

«Градинка ще бѣде отворена за всекого». — И това лоше, защото и вий знаете дѣдо градинарьо защо. На ли? — Отваряйте си очитѣ на всички гости!

